

«Щоденнику страченої» створила справжній калейдоскоп почуттів певної категорії сучасного жіночого суспільства. Використання прийому щоденника надає можливість читачу відчувати та зрозуміти ситуацію більш детально зі сторінок щоденника головної героїні та осмислити життєві факти, враховуючи індивідуальність оповідача. У романі Марія Матіос використовує мовне багатство, що дозволяє письменниці висловлюватися чітко, лаконічно й водночас давати суб'єктивну оцінку описуваним явищам, доповнювати сказане додатковою смисловою, функціонально-стилістичною інформацією. Письменниця використовує різноманітні метафори, символи, афоризми, авторські неологізми. Численні художні прийоми допомагають письменниці точно передати стан психологічний головної героїні, її страждання. Усе це говорить про неповторний стиль Марії Матіос. Композиційна оригінальність твору полягає у нелінійному розташуванні частин. «Щоденник страченої» написаний у стилі жіночого письма, він перейнятий жіночою логікою, мисленням, екзистенцією. Марія Матіос своїм твором хотіла довести, що жінка в сучасному літературному просторі повинна наполягати на своєму праві говорити й мати власну думку, творити художній світ жінки з позицій жінки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Червак Б. Феномен «Дарусі» / Б. Червак // Літературна Україна. – 2004. – 2 вересня. – С.6.
2. Волошук Л. Поліфонія художнього світу прози Марії Матіос [Електронний ресурс] / Л. Волошук // Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/1734/1/L_Voloshuk_1_GI.pdf
3. Тебешевська Т. Художні особливості «Щоденника страченої» Марії Матіос / Т. Тебешевська // Слово і час. – 2006. – № 2. – С.54 – 62.
4. Матіос М. Щоденник страченої / Марія Матіос. – Львів: ЛА «Піраміда», 2011. – 200 с.
5. Пупій В. В. Символіка психологічного роману Марії Матіос «Щоденник страченої» / В.В. Пупій // Новітні технології у науковій діяльності і навчальному процесі: Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених (м. Чернігів, 19-20 квітня 2012 р.): тези доповідей: в 2-х т. Т. 2. Гуманітарні науки. – Чернігів: Черніг. держ. технол. ун-т, 2012. – С.64 – 69.
6. Мельник І. Оказіональні емоційно-експресивні утворення в драмі Марії Матіос «Щоденник страченої» [Електронний ресурс] / І. Мельник // Режим доступу <http://eprints.zu.edu.ua/15823/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%87%83%D0%BA%20%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%D0%BA%2078-87.pdf>
7. Насмінчук І. А. Суїцидальні мотиви в романі «Щоденник страченої» Марії Матіос / І. А. Насмінчук // Наук. праці Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Філологічні науки / [редкол.: Л. М. Марчук (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2011. – Вип. 29. – Ч. 1. – С.175 – 178.

УДК 81'373

ЕЛІПТИЧНІ НЕПОВНІ РЕЧЕННЯ В ТЕКСТАХ-ІНТЕРВ'Ю З ПОЛІТИКАМИ

Є.Б. Гасай, М.О. Вінтоніє

Анотація. Стаття «Еліптичні неповні речення в текстах-інтерв'ю з політиками» присвячена дослідженню особливостей еліптичних неповних речень у сучасному політичному дискурсі. Методом суцільної вибірки було відокремлено більше 200 еліптичних речень, завдяки статистичному методу встановлено частоту їхнього вживання. Подано історію вивчення неповних речень, розглянуто погляди мовознавців на еліпсис. Виявлено основні типи еліптичних неповних речень у текстах-інтерв'ю з політиками. Встановлено, що найчастотнішими є випадки еліпсації дієслова зі значенням буття, мовлення, підмета у двоскладному реченні або додатка у двоскладному чи односкладному реченні.

Ключові слова: повне речення, неповне речення, еліпсис, еліпсація.

Особливість людської комунікації полягає в тому, що не весь уміст думки знаходить утілення в мовних елементах. Експліцитний та імпліцитний способи передачі думки протиставлені один

одному як явний, відкритий, безпосередній і прихований, неявний, опосередкований способи вираження думки. У сучасному мовознавстві терміном «еліпсис» («еліпс») (від грец. *elleipsis* «порушення», «пропуск», «дефект») позначають різноманітні види опущення одиниць, що належать до різних рівнів мови: фонологічного, лексичного, фразеологічного, синтаксичного, стилістичного. Проблема еліпсису та еліптичних речень є однією з найцікавіших та найскладніших у лінгвістиці. Минуле століття характеризується увагою до визначення статусу синтаксичних конструкцій, що характеризуються структурною неповнотою, зокрема еліптичних.

Актуальність роботи обґрунтовується необхідністю дослідження еліптичних неповних речень на матеріалі публіцистичних текстів, зокрема інтерв'ю з політиками. Незважаючи на успіхи мовознавства у визначенні диференційних ознак еліпсису, в описі його структурно-семантичної специфіки й особливостей використання [1, 2, 3, 4, 5], характеристики його функціонування в публіцистичному стилі [6, 7, 8, 9,], наукових праць, присвячених дослідженню його особливостей на матеріалі текстів інтерв'ю з політиками, немає.

Мета дослідження – проаналізувати особливості реалізації еліптичних неповних речень у сучасних текстах-інтерв'ю з політиками. Для досягнення поставленої мети визначили такі завдання: розглянути історію дослідження еліптичних неповних речень, виокремити диференційні ознаки еліптичних неповних речень, виявити основні різновиди еліптичних неповних речень у політичному дискурсі, встановити частоту вживання еліптичних неповних речень.

Об'єктом дослідження є еліптичні неповні речення в текстах-інтерв'ю з політиками, предметом – особливості еліптичних неповних речень, виявлені в сучасному політичному дискурсі. Матеріалом дослідження слугували 200 еліптичних речень, дібраних із сучасних періодичних та інтернет-видань України.

Розмежуванням односкладних і неповних речень завдячуємо О. Шахматову. Для нього неповне речення є категорією, що характеризується ущербністю. Один із різновидів неповних речень він називає «недостатнім» (речення з опущеними підметами), другий – «порушеними» (з опущеними присудками), третій – «дефектними» (речення, у яких опущена складова частина підмета або присудка) [10]. Л. Булаховський називає такі речення еліпсами [11]. Українські граматики прагнули віднайти відповідник поняттю еліптичності, зокрема «В. Коцовський, О. Огоновський, О. Попович називали такі речення пропусковими. Спостерігається тенденція також окреслити коло таких речень в «Українській граматиці для самонавчання» (посібник вийшов у 1918 році в м. Ромни)» [12]. Ю. Шерех запропонував механізми розмежування неповних та односкладних речень. До неповних належать речення, формальна повнота яких відновлюється на основі врахування тільки лінійних, або синтагматичних відношень компонентів, тобто речення неповні і за формою і за змістом, а також еліпси з матеріально невираженими присудками, необхідність яких підказується характером залежних членів речення [13]. Узявши за основу поняття речення як синтаксичної одиниці, що включає асоціативно-предикативний або нульовий предикативний зв'язок, А. Мухін дає розширене визначення еліпсису, вважаючи неповним будь-яке речення, навіть якщо в ньому не вказано неядерний компонент [14].

Більшість сучасних мовознавців дотримується думки, що «відмінність повних і неповних речень надзвичайно важлива для лінгвістичної теорії та навчальної практики. Під час вивчення синтаксису відмінність між повними та неповними реченнями має бути чіткою, спиратися на принципові мовні критерії» [15]. У роботі дотримуємося думки, що «неповні речення поділяються на власне-неповні та еліптичні [16], «еліптичними є такі неповні речення, у яких уява про пропущений член речення безпосередньо встановлюється із власного змісту та будови, насамперед зі значення та форми синтаксично залежного слова» [17].

З-поміж еліптичних неповних речень на основі проведеного дослідження вдалося виділити:

1) речення з еліпсом присудка (або головного члена односкладного речення), що має значення дієслова руху, переміщення в просторі:

Проте, як я вважаю, хоч вони й на мотоциклах, але все одно не перестають бути громадянами своєї країни, не перестають хвилюватися за її долю (Свобода. – 7 – 13 травня. – 2015);

2) речення з еліпсом присудка (або головного члена односкладного речення) на позначення наказу, просьби, побажання, заклику, привітання, прокляття, подяки, запитання тощо:

Вітаю, пане Президенте! (Україна молода. – 1 – 3 квітня. – 2013);

Дякую за розмову (День. – 7 – 8 травня. – 2015);

3) речення з еліпсом присудка (головного члена односкладного речення), що має значення буття:

В Україні – не тоталітарні правила, тиран тут більше не господар (Українська правда. – 10 квітня. – 2015);

Чи не вперше в нашій історії всі олігархічні бізнеси заплатять великі ренти й акцизи. Це – десятки мільярдів до бюджету. Звідси – великий опір (День. – 7 – 8 травня. – 2015);

Ви будете збільшувати студентам стипендії, чи навпаки – урізати? (Українська правда. – 1 квітня. – 2015);

Я пам'ятаю, що Петро Порошенко тиждень тому публічно оголосив, що нормандський раунд на рівні глав МЗС у Берліні буде присвячений питанню миротворців. Але в підсумковому документі про це – ані слова (Українська правда. – 17 квітня. – 2015);

600 чоловік у штаті не забагато? (Високий замок. – 4 лютого. – 2015);

Для вас це мотосезон уже який за рахунком? (Свобода. – 7 – 13 травня. – 2015);

На Софіївській Борщагівці досі є вулиця Леніна. На околицях Києва є вулиця Дзержинського, на Либідській – пам'ятник чекістам (Українська правда. – 10 квітня. – 2015);

У чому причина такої кадрової заміни? (Високий замок. – 4 лютого. – 2015);

На території Європи – воєнний конфлікт (Дзеркало тижня. – 21 січня. – 2015);

Проблема не в конкретних прізвищах, а в системі кадрових призначень, яку потрібно змінювати (Високий замок. – 4 лютого. – 2015);

Три години непростой розмови показали всі критичні точки. І головна з них – у тому, що з людьми ніхто не говорить (Українська правда. – 17 квітня. – 2015);

І це – в інтересах суспільства (Дзеркало тижня. – 21 січня. – 2015);

Далі – деякий час для внутрішніх процедур ЄС (Українська правда. – 17 квітня. – 2015);

Що було причиною зміни курсу країни?

– *Причина – у зміні уряду 2013 року* (Українська правда. – 28 квітня. – 2015);

Серед головних ідей – відновлення 12-річної школи, запровадження профільного навчання у старшій школі, перехід з одного рівня освіти на інший має здійснюватися лише на підставі ЗНО, забезпечення початкової освіти за місцем проживання з використанням різних форм (сімейної, індивідуальної тощо) (Українська правда. – 1 квітня. – 2015);

4) речення з еліпсом присудка (або головного члена односкладного речення) зі значенням мовлення:

Вадим Трюхан: «Натякаючи на можливість масштабного вторгнення в Україну, Путін блефує» (Високий замок. – 4 лютого. – 2015);

Хлопці цікавляться: «Коли Швайка був міністром, то приїжджав. Цікаво, чи цього разу приїде?» (Свобода. – 7 – 13 травня. – 2015);

Не просто «ми йдемо на Захід», а що конкретно це означає: якою має стати держава, армія, як повинна будуватися політика (Високий замок. – 4 лютого. – 2015);

Андрій Парубій: «Корупція не має прізвищ і імен, це тотальне зло» (Українська правда. – 10 квітня. – 2015);

Вадим Трюхан: «МЗС на сьогодні не має достатньо повноважень щодо вибору кандидатів на ключові посади як у закордонних представництвах, так і в самому міністерстві» (Високий замок. – 26 березня – 1 квітня. – 2015);

Вікторія Підгорна: «Головна стратегічна ціль Кремля – виставити Україну як державу, що не може відбутися» (Високий замок. – 4 лютого. – 2015);

Генсек Ради Європи Турбйорн Ягланд: «Децентралізація не означає федералізації» (Дзеркало тижня. – 21 березня. – 2015);

Кілька запитань і йому (Свобода. – 7 – 13 травня. – 2015);

На Заході і так багато запитань: «Чому ми заступаємося за Україну?» (Високий замок. – 4 лютого. – 2015);

5) речення з еліпсом присудка (або головного члена односкладного речення) зі значенням сприймання (дієслова типу бачити, глядіти, дивитись, роздивлятися, запримітити, чути, відчути, сприйняти тощо).

Разом із дієсловом еліпсується сполучник сурядності або сурядності та підрядності разом. «Речення, у яких не названо дієслово сприймання, структурно оформлюються як прості або складнопідрядні» [18]. Друга частина, переважно з'ясувальна (зрідка – мети), залежить у таких конструкціях від дієслова сприймання, формально не вираженого в першій частині:

Усі ми розуміємо: розраховувати можемо лише на себе (День. – 7 – 8 травня. – 2015);

6) речення з еліпсом дієслова-присудка (або головного члена односкладного речення), що узвичаїлись як виразники запитання:

Який ваш прогноз щодо долі України? (Свобода. – 5 – 18 березня. – 2015);

Що їм до нашої країни, Європа має свої проблеми (Дзеркало тижня. – 21 березня. – 2015);

7) речення з еліпсом підмета у двоскладному реченні або додатка у двоскладному чи односкладному реченні:

Є лише окремі кроки. Іноді незрозумілі, які лише зайвий раз дають можливість Кремлю нагнати антиукраїнську пропаганду й чинити провокації (Високий замок. – 4 лютого. – 2015);

Вони могли прогулюватися й розмовляти з людьми. Чому зараз не говорять? Страх? (Українська правда. – 13 березня. – 2015);

Хто може забрати в людини землю, якщо оформлено право власності на гараж? Даю відповідь – абсолютно ніхто (Вільне життя. – 4 лютого. – 2015);

Зменшуються торговельно-економічні операції з нею, знижується рівень дипломатичних відносин, вона позбавляється доступу до фінансово-кредитних ресурсів, не запрошується на політичні заходи (Високий замок. – 4 лютого. – 2015);

8) односкладні речення з еліпсом інфінітива – при наявності предикативного слова:

Думаю: скільки людині треба? (Вільне життя. – 4 лютого. – 2015).

Еліпсис трапляється в близько 10,8% від усіх досліджених текстів.

Як бачимо, більшість мовознавців на сучасному етапі розвитку лінгвістики виділяє еліптичні неповні речення в окремий тип, наголошуючи на їхній принциповій ознаці – уяві про пропущений член речення, що безпосередньо встановлюється із власного змісту та будови речення, насамперед зі значення та форми синтаксично залежного слова. Найчастотнішими є випадки еліпсації дієслова зі значенням буття, мовлення, підмета у двоскладному реченні або додатка у двоскладному чи односкладному реченні. Досить висока частота вживання еліпсиса свідчить про його активне використання в політичному дискурсі, тому перспективи подальших досліджень бачимо у встановленні специфічних функцій еліптичних речень у текстах-інтерв'ю з політиками.

Аннотація. Стаття «Эллиптические неполные предложения в текстах-интервью с политиками» посвящена исследованию особенностей эллиптических неполных предложений в современном политическом дискурсе. Методом сплошной выборки было извлечено более 200 эллиптических предложений, благодаря статистическому методу установлено частоту их употребления. Представлена история изучения неполных предложений, рассмотрены взгляды языковедов на эллипсис. Выявлены основные типы эллиптических неполных предложений в текстах-интервью с политиками. Установлено, что наиболее часто встречаемыми являются случаи эллипсиса глаголы со значением бытия, речи, подлежащего в двусоставном предложении или дополнения в двусоставном или односоставном предложении.

Ключевые слова: полное предложение, неполное предложение, эллипсис, эллипсация.

Abstract. The article «The elliptical incomplete sentences in the texts-interviews with politicians» is dedicated to the study of the characteristics of the incomplete elliptical sentences in the modern political discourse. Over 200 elliptical sentences were chosen due to the method of continuous sampling, the frequency of their use was specified due to the statistical method. The history of study of the incomplete sentences was represented, the views of linguists on ellipsis were regarded. The main types of the elliptical sentences in the texts-interviews with politicians were identified. It was educed that the most frequent cases of the ellipsis are those that are of the verbs with the meaning of existence, of speech, of subject in the two-member sentence or of the attribute in the two-member or one-member sentence.

Keywords: complete sentence, incomplete sentence, ellipsis, ellipsation.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дудик, П. С. Стилїстика української мови: навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавн. Центр «Академія», 2005. – С.256 — 259.
2. Загнітко, А. П. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. – Донецьк, 2009. – С.60 – 61.
3. Загнітко, А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис.– Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – С. 627 – 631.
4. Караман, С.О., Караман О. В., Плющ М. Я. [та ін.] Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С.О. Карамана. – К.: Літера ЛТД, 2011. – С.364 — 367.
5. Марченко, Т. В. Семантика й прагматика неповних речень в українській мові : автореф. дис.на здобуття ступення канд. філологічних наук.: спеціальність «Українська мова». – Луганськ, 2007 – 23 с.
6. Богатько, В. В. Явища еліпсису в мові сучасної публіцистики: автореф. дис.... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». – Київ, 2005. – 21 с.
7. Завальнюк, І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку ХХІ століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти: монографія . – Вінниця : Нова Книга, 2009. – 400 с.
8. Коваль, Т. Л. Експресивність та засоби її творення в сучасному дискурсі преси // Лінгвістичні студії: 36. наук.праць. – Випуск 24 / Укл. А.Загнітко (наук.ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2012. –С.120 – 125.
9. Назар 2012: Назар, Р. М. Репортажний текст: структура, семантика: монографія / за наук. ред. канд. філол. наук, доцента М. О. Вінтоніва. – Донецьк: Світ книги, 2012. – 156 с.
10. Шахматов, А. А. Синтаксис русского языка [Текст] / А. А. Шахматов. – Л.: Учпедгиз, 1941. – С.236
11. Булаховский, Л. А. Курс русского литературного языка. – Т.1 [Текст] / Л. А. Булаховский. –К.: Рад. шк, 1952. – С.404.
12. Загнітко, А. П. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. – Донецьк, 2009. – С. 60.
13. Загнітко, А. П. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. – Донецьк, 2009. – С. 59.
14. Каргина И. М. Синтаксическая неполнота предложения в когнитивно- дискурсивном, информационном и изофункциональном аспектах: автореф. дис.... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык». – Ставрополь, 2015. – С.13.
15. Лекант, П. А. Современный русский литературный язык. – М., 2007. – С.462
16. Загнітко, А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис.– Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – С. 627.
17. Загнітко А. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. – Донецьк, 2009. – С.60.
18. Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. М. Я. Плющ. – К.: Вища шк., 2006. – С. 359.

УДК 82-31.161.2-311.6.12

СТИЛЕТВОРЧІ ЧИННИКИ РОМАНУ МАРІЇ МАТІОС «СОЛОДКА ДАРУСЯ»

Ю.В. Грицай, С.А. Цікавий

Анотація. У статті вивчається індивідуальний стиль М. Матіос, визначаються стилетворчі чинники роману «Солодка Даруся». Проблема стилю у статті розуміється розширено, включає як змістові, так і формальні параметри. Уточнюється поетичне визначення стильової домінанти.

Ключові слова: індивідуальний стиль, роман, символіка, образність.

Питання про індивідуальний стиль письменника та стильові складники творчості митця на